

MONTE NEGRO

VRHUNSKA BICIKLISTIČKA STAZA 2
OTKRIĆA NA SJEVERU

IMPRESUM

Podaci u ovom vodiču su rezultat brižljivog istraživanja. S obzirom na to da se uslovi oko markacije, staza i signalizacije stalno mijenjaju, ne preuzima se nikakva garancija za tačnost podataka i vodič se koristi na sopstvenu odgovornost. Ako niste sigurni u svoje snalaženje u planini, obratite se za pomoć iskusnom vodiču.

Sa zahvalnošću prihvatamo sve komentare, primjedbe i sugestije sa kojima se možete obratiti izdavaču na e-mail adresu office@bjelasica-komovi.co.me. Na istu adresu možete poslati i svoje priče i iskustva sa putovanja rutom TT2 - rado ćemo ih objaviti na sajtu www.tt2.bjelasica-komovi.me.

Izdavač:

Regionalna razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije

Donatori:

Austrijska razvojna agencija i Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore

Tekstovi, tehnička podrška:

Jovan Eraković - Jone

Visinski profili:

Jovan Nikolić

Fotografije:

Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, Jovan Nikolić, Jovan Eraković, Željko Madžgalj

Dizajn i rad na kartama:

Jovan Nikolić

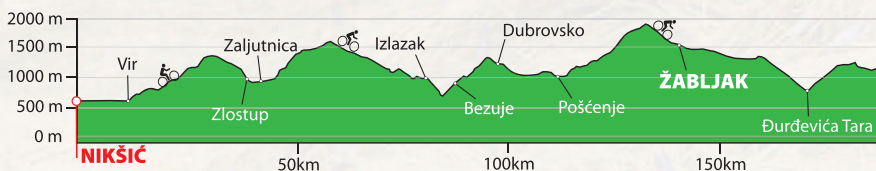
Rute trasirao:

Tane Minić

Karte:

Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore

VISINSKI PROFIL

SIGNALIZACIJA

KARAKTERISTIKE RUTE

Trajanje: 5 - 8 dana

Dužina : 390 km

Ukupni uspon: 9600 m

Najviša tačka: 1923 m

Najniža tačka: 210 m

Vrhunska biciklistička staza 2

Otkrića na sjeveru

Od udaljenih pustih granica do uglađenih večernjih korzoa. Silazak u podrume Crne Gore i epski usponi do oblaka, najvišim putevima u Crnoj Gori. Mostovi koji razmišljaju i mostovi koji su se oteli ljudskom iskustvu. Sakupljanje etno-sela. Vožnja u kruni Durmitora. Vožnja u kruni Bjelasice. Crnogorski manastiri, ruske monahinje. Posjeta tradicionalnom shopping mall-u. Uživanje u kafilozi. Iz kanjona u kanjon, iz vidika u vidik, dan za danom - da zatvorimo naše otvorene krugove...

Proći rutu TT2 (kao ni ostale

“Top trail” rute) nije lako. No da bi se savladala potrebna je dobra a ne vrhunska kondicija – daleko važniji će biti pozitivni pristup, dobra volja i dobro planiranje, tako da za teže dionice uvijek imamo dovoljno vremena. Krajevi kroz koje ćemo proći neće prestajati da nas ushićuju i inspirišu, a konačni dobitak – pozicija putovanja egzotičnim predjelima i sreća da vidimo neka od najljepših mjesta u Crnoj Gori - biće neuporedivo veći od količine uloženog znoja. Svaki pravi ljubitelj prirode zna da je ovo odlična trgovina.

Prije polaska je dobro znati:

Osnovni podaci o ruti:

- dužina: 390km
- trajanje: 5-8 dana
- najviša tačka: 1923mnnv (prevoj Velika Čkala, na Bjelasici)
- najniža tačka: 210mnnv (Dolina Sjevernice, nadomak kanjona Morače.)

Ruta se može preći i sa teretom na biciklu (oprema za kempovanje i sl.) ali zbog težih djelova preporučujemo da teret bude što manji. Uz dobro planiranje, noćiti se može uvijek pod krovom, a i zalihe hrane i vode ne moraju biti veće od poludnevni. Voda na svim usputnim izvorima je dobra za piće.

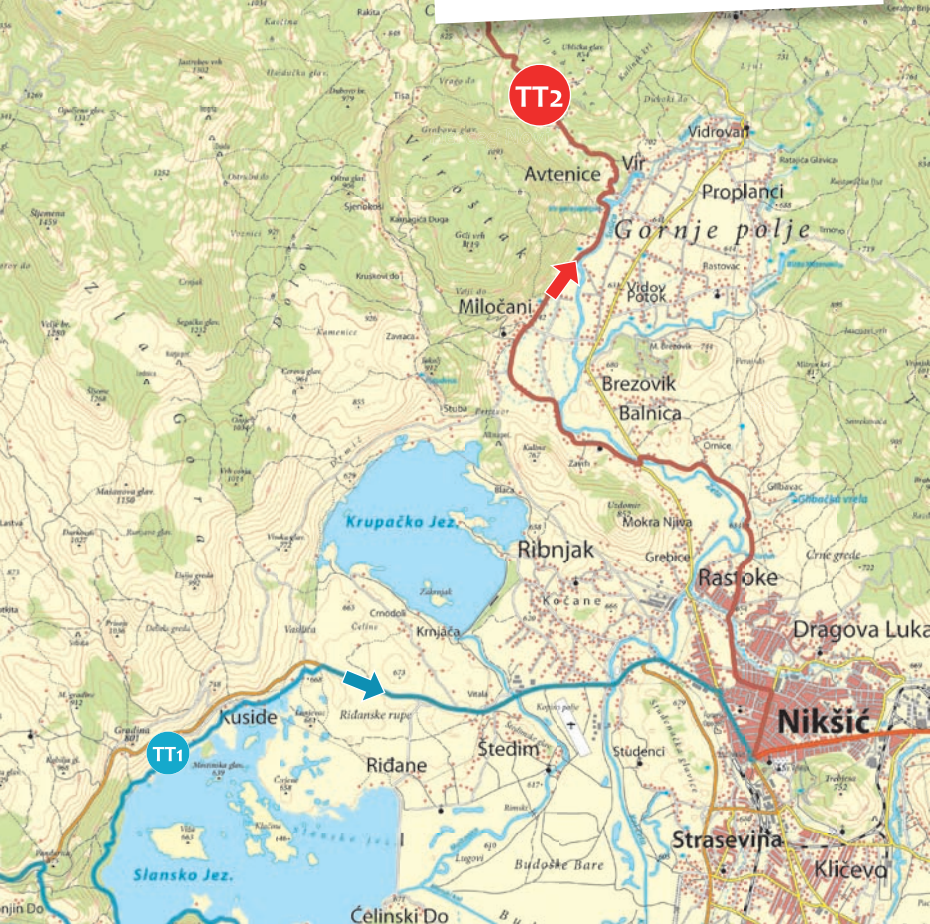
Zbog zabačenosti nekih dionica preporučuje se vožnja u društvu, a kao minimum opreme treba imati kartu i kompas (ili mnogo bolje, GPS uređaj), mobilni telefon, baterijsku lampu, osnovni alat za bicikl i rezervnu gumu.

Ruta Top Trail 2 je potpuno obilježena putokazima, ali veoma preporučujemo da sa sajta www.tt2.bjelasica-komovi.me skinete GPS podatke (trek logove i bitne tačke) koji će navigaci-

ju na ruti osigurati i olakšati. Na planinskim i šumskim putevima raskrsnice su ponekad udaljene samo par desetina metara, pa je na ruti dugoj 400km za takve slučajeve nemoguće dovoljno precizno dati rastojanje od starata: dovoljno je samo da drugačije prolazimo krivine, i naš brzonometar na kraju može pokazati par kilometara razlike u odnosu na vrijednosti u ovom tekstu. Zato njih treba uzeti samo kao orijentaciju, a za tačno i lako snalaženje na ruti najbolje rješenje je ponuđeni GPS trek log.

Bezbjednost: ako je vrijeme dobro, ako se osjećamo dobro i znamo gdje smo, na ruti smo bezbjedni. O divljim životinjama ne treba brinuti, a ljudi koje ćemo sretati biće više nego ljubazni i spremni da pomognu. U katunima i selima možemo računati i na beskrajno gostoprimstvo. Na turi ćemo proći i neke dionice na kojima saobraćaj može biti intenzivan, pogotovo u špicu turističke sezone (Žabljak - Đurđevića Tara - Kosanica, Bijelo Polje - Ribarevine, Kolašin - Crkvine), pa na njima treba voziti pažljivo.

Krenimo onda - dug je put pred nama!

1 NIKŠIĆ - GOLIJ - KANJON PIVE - KOMARNICA - DUŽI - SEDLO - ŽABLJAK (149KM)

Sa kružnog toka u centru Nikšića (630mnnv) krećemo u pravcu sjeveroistoka, Njegoševom ulicom. Ruta TT2 se na ovom dijelu poklapa sa rutom TT1. Posle 1km ćemo skrenuti lijevo u ulicu 2. Dalmatinske. Ona se ubrzo nastavlja kao ulica Nikca od Rovina, a zatim kao Glibavački put. Po izlasku na obalu gradskog mezimčeta, rečice Bistrice, pratićemo je kroz mirne ulice predgrađa, te pored groblja i crkve Svetog Arhiđakona Stevana (lijevo), izaći iz grada.

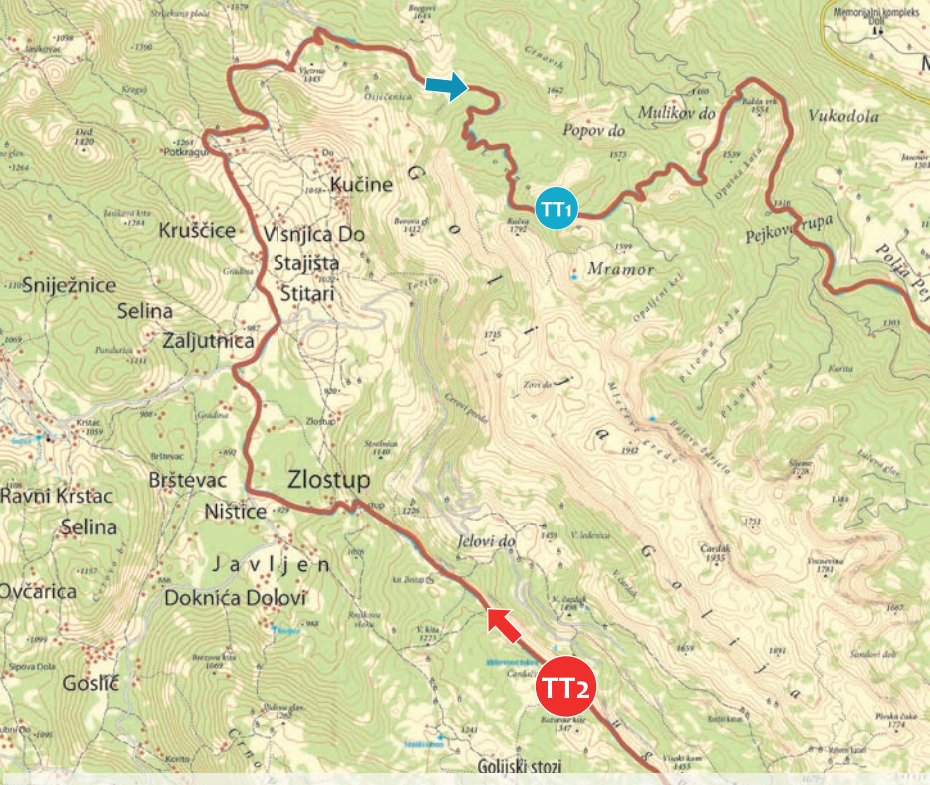
S lijeva nam se sad prikrada umiljata rijeka Zeta - preći ćemo je na 6,5km od centra, jednim od kamenih mostova kojima je Nikšić okićen, i presijecajući magistralu za Plužine. Odmah iza mosta nastavljamo desno, vrlo mirnim putem preko sela Zavrh i Miločani. Zeta nas je do Zavrha već sasvim upoznala, pa nam pitomo prilazi do samih nogu. Ako je jutro, vožnja ovuda će biti divan početak dana. Ako je sunce na pola posla, najbolje će biti da sjednemo negdje uz obalu, napravimo duži predah i ručamo. Ako je predvečerje, noći ćemo se prikrasti na najbolji način. A onima koji se baš potrudite neće ostati vremena za nastavak puta, te onda mogu i da srećno prespavaju usred žubora vode.

Putnici koji žele da se zadrže u Nikšiću (za šta svakako ima dobrih razloga, jer u drugoj po veličini crnogorskoj varoši, gradu "piva i čelika", ima dosta toga da se vidi), potrebne informacije naći će na adresi www.niksic.montenegro.travel. Ukoliko nam ustreba pomoć ili popravka bicikla, prava adresa je biciklistički klub "Perun".

Na ulazu u selo Vir (12,8km od Nikšića, 645mnnv) proći ćemo pored zanimljivog, dubokog vodenog kazana na bistroj rečici Sušici - po njemu je selo dobilo ime.

Iza Vira ćemo se upustiti u otkrivanje jednog od najmanje poznatih i posjećenih djelova Crne Gore. Čeka nas 60km dug prelazak preko planine Golije i predio uz granicu sa Bosnom - iskustvo koje, s obzirom na uspon i teren, lako može da se produži i na sledeći dan. Čekaju nas puste i zabačene dionice, te zato prije nastavka treba provjeriti bitne stvari. Baterije u GPS uređaju i mobilnom telefonu? Pumpa? Alat? Svetiljka? (Džak krompira i par kanti mlijeka?)

U centru Vira skrećemo lijevo i počinjemo asfaltni uspon koji će potrajati narednih 19km i izvesti nas na 1360mnnv. Odmah treba dobro zapeti... Polako osvajamo brdo ispod moćne kupe Viroštaka koja se diže s lijeva. Na 7,2km od Vira je fina prilika za predah, kafana „Duški klanac“. To je jedna od onih sklepanih kućica koje kao da su nečim neumoljivim pri-

tisnute sa strane, pa su im gore iskočili crveni krov, mala terasa, i po koje ničim izazvano prozorče sa rešetkom. Kad se onda na tako nešto nalijepi neko ponsno ime (u crnogorskim selima srećom još ne robuju modi da kafane krste po rimskim, pariskim i bečkim restoranima), kad se nabavi par stolova i stolica (nije obavezno), te nešto malo šanka – biznis može da krene. E pa moramo onda svratiti ovdje, da se osvježimo hladnom vodom, popijemo nešto sa mještanima i čujemo vijesti iz kraja. Nije važno ako smo stranci i ne govorimo jezik: informacije se ovdje upijaju kožom.

Na 8,3km od Vira, u krševitom,

kraškom predjelu ispod Presječke kule napuštamo široki asfalt koji odlazi ka udaljenoj bosanskoj varošici Gacko, i skrećemo desno na makadam. Narednih 6km će, zbog strmog uspona i lošeg puta, biti najteži dio golijskog putešestvija. Sporo ćemo napredovati ispod divno uznijetih ali ljutih krševa Visoke i Odžine grede, dok ne stignemo do nagrade, ulaza u čarobnu dolinu Nozdre.

Sa malog prevoja se tu kao kroz ključaonicu spuštamo u par kilometara dug komad planinske poezije: meki cvijetni i zeleni tepih, talasi blistave trave što teku kroz zaokruženi prostor koji se kradom uvlači među surovu olu-

ju stijenja. Komad nečekivanog spokoja i nemoguće ljepote, koja opstaje usred bijesnog ključanja brda na lijevoj strani i gole goropadi krune Golije na desnoj. Par katuna čiji se suvi, krezavi zidovi i snijegovima oglodani krovovi s krajnjim naporom održavaju nad tлом. I ogromna, složena mimo proporcija i veličine svega ostalog u dolini, nekako u stilu Inka sagrađena ... bistijerna za vodu. U ovom zabačenom uglu svijeta, nad svim tim cvijećem i svom tom travom, caruje kamena građevina koja je po svom vješto obrađenom i precizno složenom kamenju, više nalik na ostatak neke moćne tvrđave.

Treba sići sa puta koji se penje desnom ivicom Nozdre, i proći njenom sredinom. Tako ćemo uostalom stići i pod donju stranu bistijerne (16km od Vira, 1200mnnv), odakle se pokazuje u punoj veličini i ljepoti. Nedaleko

je staza kojom se možemo vratiti na put, ali treba dobro razmisliti da li se smije propustiti noćenje na ovakvom mjestu.

Izlazak iz Nozdre kroz uzani cirk će ponovo biti naporan posao, po raskupusanom kamenom puteljku koji se s mukom probija uz strmu stranu krša. Prvi kilometar je najteži, potom uspon jenjava, a na oko 3km od bistijerne stižemo na prevoj (19km od Vira, 1360mnnv). Put postaje bolji dok se spuštamo u novi predivni dol, u kome ćemo krivudati kroz visoku mahovinu i repušinu. Kad krenemo uz njegovu drugu stranu, vrijedi se ispod čuke Visokikom (1456mnnv, desno) osvrnuti unazad - pogled je s te strane još ljepši.

Solidan makadam koji nas polako spušta sa planine je na kratkim strmijim djelovima redovno loš, ili čak ustupa mjesto stije-

nama. A mi se iz jednog sjajnog krajolika prelivamo u drugi, od jedne cvetne livade letimo do druge, lebdjeći od plandišta do plandišta, od katuništa do katuništa.

Posle još jednog strmog spusta dugog oko 1km, eto nas ponovo na asfaltnom putu Nikšić - Gacko (29km od Vira, 900mnnv). Skrenućemo desno, ka Gackom (lijevo se u selu Javljen, 700m od raskrsnice, nalaze prodavnica i kafana), i tokom sledeća 2km malo se odmoriti od truckanja. Okolo je vrlo nisko drveće ili žbunje, pa ćemo imati dobar pogled na okolna krševita, zanimljiva brda.

Na početku 31. kilometra načinjemo poslednju etapu preko Golije, napuštajući još jednom asfalt i skrećući desno na solidan makadam. On će nas sa jugozapadne strane planine, na kojoj je rastinje nisko i ima dosta otvorenog prostora, odvesti na njenu šumovitu i tajnovitu sjevernu stranu. Počinjemo drugi veliki uspon od Vira: na narednih 16km ćemo se sa 930 popeti na 1600mnnv.

Prvi dio uspona je po širokom dnu Višnjića dola. To je tipična "šerpa", zatvorena sa sve četiri strane svijeta (ili sa desetak strana svijeta, koliko ih u ovom kraškom lavirintu obično ima) krševitim brdima sa niskom vegetacijom. Sve to podsjeća na unutrašnjost dalmatinskih ostrva, pa će ljubitelji takvih pejzaža

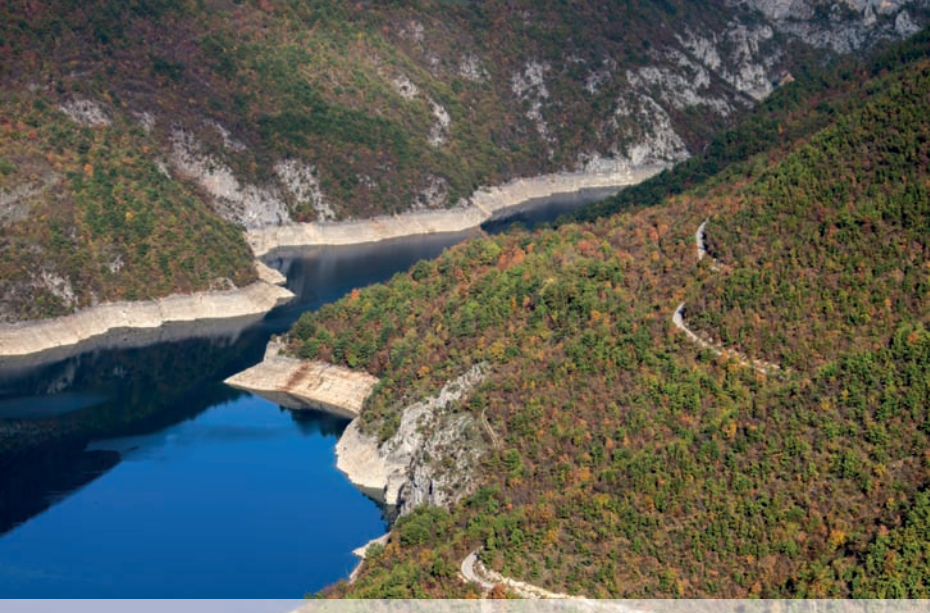
biti na svome.

Na drugoj strani dola počinje strmiji dio uspona, a put će biti nešto lošiji. U zaseoku Potkraguj (4,8km od asfalta) u koji se penjemo kratkom strmom uzbrdicom, prolazimo pored ulaznih vrata jedne kamene kuće – ovdje na kafu možemo svratiti i bez silaženja sa bicikla. No domaćin je u poznim godinama i slabo čuje, pa razgovora neće biti mnogo - ili će više ličiti na svađu (srk kafe / malo vike / srk kafe / malo vike...)

Strmiji uspon, još loših dionica, i izlazimo na otvoreni dio sa koga možemo da vidimo Višnjića do, sad već duboko ispod nas. Braonkasta traka puta se ovdje ne slaže sa maslinastozelenom okolinom, i tim neskladom poput jakog ožiljka muči golu padinu brda, dok ponovo ne isčezne u šumi.

Očekuje nas još par vododerina i djelova na kojima vire stijene i krupno neuvaljano kamenje. Bolje će biti od raskrsnice na 9,3km od asfalta, na kojoj skrećemo desno i uključujemo se na fini, ravan makadam. U proljeće, posle snijegova, može se desiti da na njemu bude po koja stijena svježije doseljena iz okoline, ili poneko palo drvo. Uzbrdica više nije jaka, tako da ćemo pristojno brzo napredovati ka prevoju. Na par mjesta će se šuma razmaći i ka nama će poteći lijepi vidici.

Na diskretni prevoj (1600m) stižemo oko 16km posle silaska sa

asfalta. Odatle ćemo nizbrdo, kroz sjenke i tišinu, dugo. Kroz pretežno listopadnu šumu i nešto malo monotonije, sve dok se naša 60km duga avantura započeta u Viru ne završi izlaskom na magistralu Nikšić - Plužine (1120 mnv, oko 30km nakon što smo na Goliji napustili asfaltni put Nikšić - Gacko).

Magistralu samo presijecamo i ukoso lijevo hvatamo se uzanog asfalta na starom putu za Plužine. Umjerena uzbrdica duga par kilometara završava se prevojem iza koga će se rascvjetati duboka pukotina kanjona Komarnice. Skrećemo ka sjeverozapadu i počinjemo lijep spust po našoj pustoj traci koja leluja nižom stranom svijeta: tamo preko nad kanjonom stražare strogi vrhovi Pivske Planine. Vožnja je zanimljiva: čas se provlačimo kroz čudne, tijesne prosjeke napravljene u stijenama, čas smo u tunelu od

zelenila koje otkida obje strane kolovoza sužavajući ga na usku prugu, da odmah zatim izbijemo na otvorene, široke prostore.

Na 7,6km od magistrale i 1003mnv skrećemo desno, ka još jednom od nezaboravnih mjesta koje Crna Gora ima da ponudi. Oni koji slijede "Top Trail 1", ovdje će se odvojiti i otići ka Plužinama. A mi? Kroz selo Rudnice, posle 900m i kratke uzbrdice, stižemo do prevoja na Rudiničkom brijegu i etno sela "Izlazak" (990mnv). Tu ćemo se poput kapi u punoj čaši, za tren (kako i dolikuje kad neka ljepota treba da nas obori s nogu) preliti preko vrha dubokog zelenog pehara, na čijem se dnu iskri modri apsint rijeke. I pašćemo u to opojno piće brže od pogleda, u pijanci posle koje nema marmurluka, nego se glava bistra odaziva stvarnosti. Grijech je ne zadržati se ovdje neko vrijeme, a

neko će možda i prespavati - da se uvjeri koliko je ime “Izlazak” opravdano.

Sjajan spust niz zaspali asfalt dovodi nas na dno kanjona i do uzanog, zamišljenog betonskog mosta braće Gagovića (3,7km od etno-sela, 600m^{nv}). Ta skromna lenta, dražesno pohabana samoćom, izgleda kao da je tu ne toliko zbog potrebe, koliko zbog želje neimara da putniku ponude najbolju platformu za posmatranje i uživanje u okolini. Okolo često ima izmaglice, kako to već biva sa mostovima koji o nečemu stalno razmišljaju, a ispod titra stotinu svjetlosti - izvrvnuta stvarnost u vodi ljepša je od prave, pa iako zbog toga tlo umije da omekša pod nogama, ko još mari: glava će nam čvrsto počivati na refleksijama oblaka u vodi. Most će nam ipak poslužiti i za prelazak na drugu stranu, ne

samo za romantične misli u tišini. A na toj tamo strani očekuje nas novi “epski” uspon: najprije skoro 5km do ivice kanjona (1020m^{nv}) a onda još 6km do iza sela Bezuje (tj. do Zmijskog krša, 1350m^{nv}). Ukupno 11km znojenja i, ko bi rekao - uživanja. Toliko će eto biti inspirativno ponovno rađanje i širenje svijeta u našem ličnom “Velikom prasku” otpočetom na mostu. Toliko će lijepo biti klizanje kroz tek nastale, plahovite visine, kroz daljine koje tek uče da to budu, iako se na njihovoj drugoj obali drvene građevine etno-sela već nepovratno odmiču u neku drugu galaksiju.

Na 8,3km od etno-sela dolazimo na raskrsnicu Bezuje - Dubljevići i nastavljamo pravo, ka Bezuju. Oдавde pa do iza kanjona Nevidio naša ruta će se poklapati sa rutom “Top trail 4”, koja nam

dolazi sa lijeve strane.

Prolazimo stidljivo seoce Bezuje (9,5km od etno-sela, 1036mnnv). Ubrzo prestaje asfalt (11,1km) i počinje 7km duga makadamska dionica. Put prati kanjon Komarnice i na njemu će zato biti lijepih vidikovaca. Možda najbolji je onaj na 1,4km od kraja asfalta (12,5km od etno-sela): za najbolji pogled treba otpješačiti par stotina metara niz livadu ispod puta, do tačke ispod koje će baš

kako treba “proključati” dubina kanjona. Tokom narednih 3km makadam hrabro puzi samom ivicom ponora, od koga će nas uglavnom dijeliti samo uzani zid stijena.

Na 14,4km od etno sela stižemo do prevoja na Zmijskom kršu (1346mnnv) i krećemo na 8km dug spust ka selu Dubrovsko (1060mnnv). Usput ćemo ponovo stići do asfalta (18km od etno-sela).

Škola u raštrkanom Dubrovskom je na 30km od etno sela. Dva kilometra dalje opet lijep vidikovac, i opet na mjestu na kome put izbija na samu ivicu kanjona. Na 4km od Dubrovskog, nadomak sela Duži, prolazimo pored divne crkve na seoskom groblju (lijevo od puta).

Čitava dionica od Bezuja do Dubrovskog je izvanredno lijepa. Prvi dio je oštar, krševit, silovit... a drugi, asfaltni, romantičan. Ukusi su različiti, ali ovaj dio rute će mnogi vjerovatno svrstati među najprijetnije i, na neki nenaametljiv način, najljepše na TT rutama.

Na 5,7km od Dubrovskog zauzstavimo se pored prodavnice u selu Duži (1066m). U blizini nema drugih kuća - one su stidljivo skrivene unaokolo. Ali tu su svi kvaliteti koje pravi putnik toliko voli: dugačka starinska tezga i zidovi prekriveni policama koje od srca nude sve što bi čeljad na ovakvim mjestima mogla (ili smogla hrabrosti) da požele. Ono što kupimo (a i ono što smo donijeli) možemo odmah da odmotamo, promiješamo ili isjecamo, i pojedemo za stolom koji tu takođe postoji. Ako su nam potrebni escajg i komad tanjira, dobićemo i to. Ovo je jedno od onih rijetkih mjesta koja, dok god postoje, ne mogu biti osvojena turističkom modom, zato što moraju da budu sastajalište, lokalni informativni portal, mjesto za razmjenu informacija o

živima i mrtvima... Šta imamo da kažemo, možemo da kažemo ovdje. Šta treba da čujemo, čućemo ovdje. Sve u svemu, posjeta ovom tipičnom predstavniku tradicionalnog crnogorskog shopping mall-a je obavezna, čak i za one koji nisu ni gladni ni žedni (mada ne vidimo kako bi to moglo da se desi posle penjanja iz kanjona).

Oko 600m prije prodavnice desno se odvaja puteljak (pa onda staza) koji vodi u kanjon. To je prilika da se još jednom stigne do njegovog čarobnog dna, ovog puta pješice i na dijelu koji je uži i rijetko posjećen. A uz dobru kondiciju, umjeren prtljag na biciklu i dovoljno strpljenja, još zanimljivija avantura je spust u kanjon sa čeličnim konjićem pored sebe, prelazak Duškim mostićem na drugu stranu, i uspon istom pješačkom stazom u Župu Pivsku. Tamo se izlazi na zabačeni asfalt i kroz fantastičnu dolinu breza brzo stiže do sela Gornja Brezna te etno sela "Montenegro" i "Mladost". Na kraju se starim putem za Plužine i (ponovo) preko etno sela "Izlazak" može zatvoriti krug do Duži. (Prije silaska u kanjon se kod mještana obavezno treba raspitati o stanju staze i samog mosta.)

Zbog svega ovoga će neko možda poželjati da u Dužima i prespava. Nema problema: od prodavnice desno u pravcu kanjona vodi put kojim se posle oko 500m dolazi do mjesta pogodnog za kampovanje. Usput

treba obratiti pažnju na divne stare kamene kuće.

Oko 1,5km posle prodavnice ponovo počinje strm spust, ispod magične litice Žuta greda i ka mostiću kojim ćemo preći preko “najluđeg” dela Komarnice - kanjona Nevidio (1,6km od prodavnice, 1008m_nv). Šareno lice Žute grede nadvija se nad nama, njenu težinu osjećamo na sebi. Put, koji se pred nama stalno rađa u poslednjem trenutku, razapet je na jednom mjestu na stjenoviti pramac što ludo štrči nad ponorom s desne strane. Taj kljun, zajahani dio litice, upinje se da odvoji naš dio svijeta i odvuče ga sa sobom. Ali ne na dolje, u smrtonosni sunovrat, nego u plave visine kojima odnekud zaista i pripada - više nego običnoj zemaljskoj drobi kamena i njenom usudu da pada...

Kanjon Nevidio (ili Nevidbog, kako ga zovu stanovnici ovog kraja, jer u mnoge njegove djelove sunce nikada ne dopire) je, kako se tvrdi, poslednji osvojeni kanjon u Evropi: tek 1965 godine je ekipa PD “Javorak” iz Nikšića uspjela da prođe ovim oko 1700m dugim i par stotina metara dubokim usjekom, na nekim mjestima tako uzanim da bi se gore na vrhu gotovo mogao preskočiti. Kanjon neobuzdano krivuda dok Mala Komarnica otkriva svoju tajnu pjeneći se na njegovim kaskadama i bukovima (visinska razlika od ulaza do izlaza je 125m). Da bi se ta jedinstvena ali i surova ljepota vidjela, potrebno je na više mjesta skakati u ledenu vodu i plivati, pa se u kanjon ne ide bez neoprenskog odijela. Nije potrebna velika fizička i tehnička spremnost, ali se prolazak ne preporučuje

bez adekvatne opreme i vodiča. Ako poželite da se upustite u ovu avanturu (a trebalo bi, jer je oni koji su je doživjeli svrstavaju među najbolje u životu), raspitajte se u obližnjem etno selu.

Sa mostića se može baciti pogled na početni dio Nevidia. Još bolji je "tajni" vidikovac odmah posle Žute grede: do njega se stiže 300m dugom pješačkom stazicom koja se sa puta odvaja u desno, oko 800m prije mosta.

Posle mostića kratkom oštrom nizbrdicom stižemo na raskrsnicu (1010mnv) na kojoj se lijevo odvaja put ka gornjem dijelu Komarnice. Naša ruta vodi desno, asfaltnom uzbrdicom do etnosela "Nevidio" i "Jatak" (1,3km od mosta, 5,2km od prodavnice u Dužima, 1030mnv, smještaj, dva restorana). Onima koji su posustalili (ili onima koji polako gube bitku sa noćnim sjenkama što se već prikradaju), predah će

dobro doći: uspon koji smo načeli na raskrsnici ispod mostića potrajaće skoro 22km, do prevoja Sedlo na Durmitoru (1908mnv).

Iza restorana "Jatak" se brzo spuštamo na novi put (magistralu) Nikšić - Žabljak, presijecamo ga i nastavljamo nizbrdo starim žabljačkim putem. Tri stotine metara dalje se ruta "Top Trail 4" odvaja desno ka obližnjem spomen-kompleksu Vuku Karadžiću, a mi ćemo lijevo. Stari i novi put se igraju i začikavaju jedan drugoga dok se lagano penju na Durmitor, te ćemo tako u narednih 3 km često presijecati "raskošnu" traku magistrale, sve držeći se našeg uzanog, ispucalog, bojažljivog asfalta (djelimično i makadama). Krivudanje starim putem je malo duže i malo teže, pa će ga poneko vjerovatno zamijeniti vožnjom po magistrali, ako na njoj ne bude puno saobraćaja.

Na 3,2km od "Jataka" stari put konačno rešava da se uozbilji i odvodi nas lijevo, dublje u dolinu Grabovice. Asfalt je dobar ili solidan (a najviše pust) i sjajno krivuda iznad rečice koja miriše trave i cvijeće na svojim obalama.

Prolazimo uspravno seoce Donja Grabovica sa tucetom razbacanih kuća. Malo dalje je crkva u „glavnoj“ Grabovici (3km od silaska sa magistrale, 1240mnnv) koju ćemo uzeti kao reper za dalju kilometražu. Odatle goredoliramo ka Gornjoj Grabovici po mjestimično lošem i razbijenom asfaltu (naravno, više se penjući). Nedostatak lijepe "garde-robe" put nadoknađuje dušom: vatreno i zaljubljeno skakuće kroz dolinu, skrivenu i eto samo nama poklonjenu, ispod kamenih kresta na grebenu Bolja (lijevo) i Ivce (desno).

Asfalt prestaje na 2,4km od crkve. Posle prizemne kamene kuće sa lijeve strane (stara škola) kratko se spuštamo u predivan dol, prateći dva kolotruga makadama (između je trava), puštajući da nas uramljuju livade i plešuci na dva točka među žutim maslačcima (kad im je vrijeme) ili među drugim žutim cvijećem - izgleda da je ovdje uvijek vrijeme za nešto žuto.

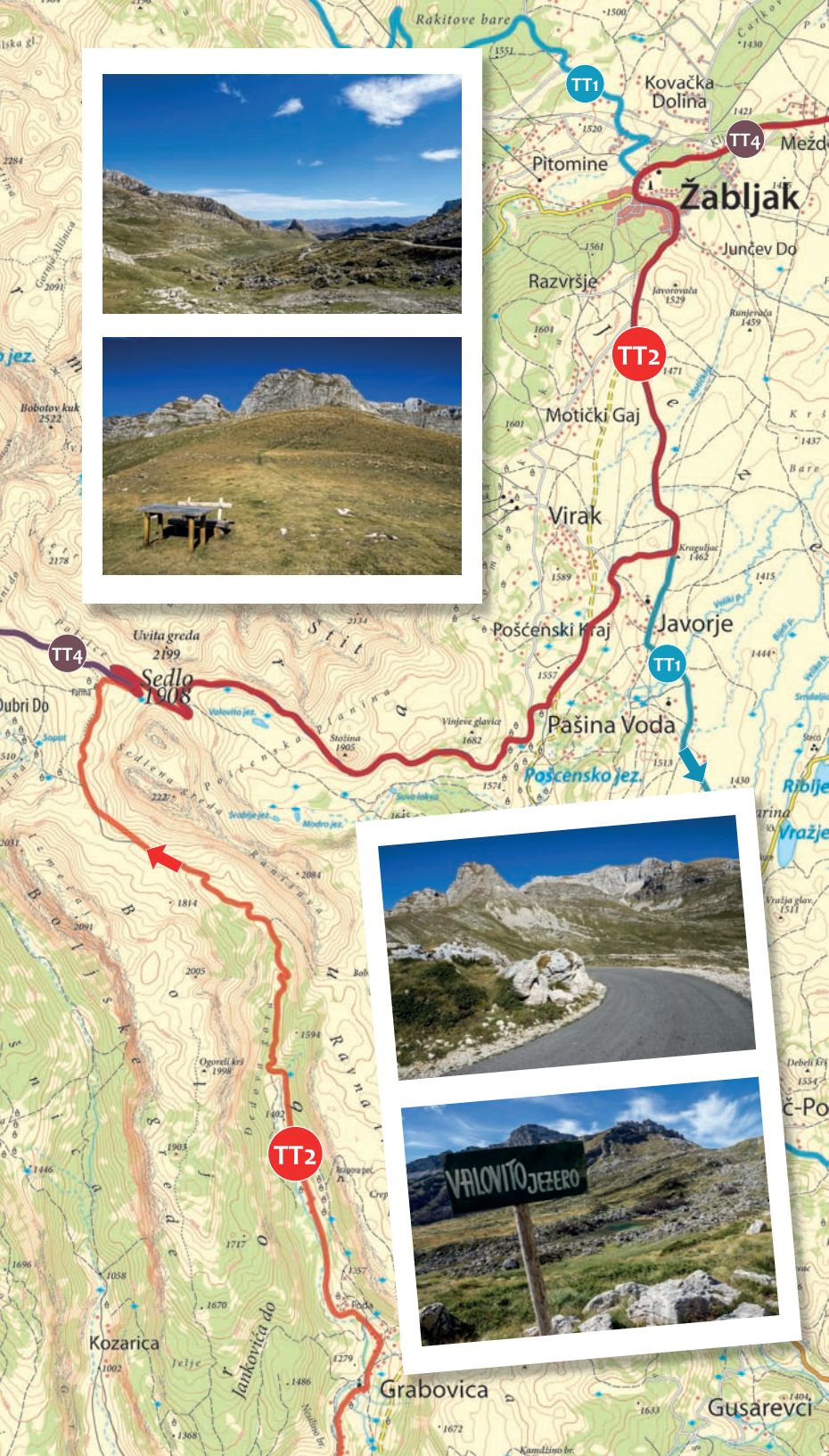
Ulazimo u bukovu šumu i počinjemo oštriji uspon dug oko 200m, u predio zvani Đedova gora. Iza usamljene kuće (lijevo), počinje zemljana dionica. Vjerovatno će biti bolje da tu nastavi-

mo paralelnim putem lijevo kroz polje a da se šumskom putu vratimo na kraju polja, jer će odatle podloga ponovo biti tvrda.

Puzeći između golijatskih gromada Bolja, Ranisave i Sedlene grede i topeći se u nestvarnim perspektivama, dolazimo do Grabovičkih izvora u kojima vode ima tokom čitave godine. Neposredno prije izvora je mjesto sa koga se lijepo može osmotriti predio oko Grabovice. Odatle do izlaska na asfaltni put Žabljak - Sedlo - Trsa ima još oko 2km. Kilometar prije toga imaćemo prelijep pogled na masiv Durmitora, Dobri do i predio Komarnice.

Naporni makadamski uspon završavamo dakle na asfaltu (1830mnnv, oko 12km od crkve u Grabovici), no moramo se još malo potruditi prije nego što konačno predahnemo: skrećemo desno i penjemo se na 1,5km udaljeni prevoj Sedlo (1908mnnv). Odatle će nas ošinuti pogled na dvije strane svijeta, obje tako neodoljive da će biti neizbježna ona vrsta vrtoglavice kojom nas razboli neobuzdano i rasipno kuljanje ljepote kroz prostor i vrijeme. Prevoj je jedno od najljepših mjesta u Crnoj Gori i jedna od dvije najviše tačke do kojih nas asfalt može dovesti (druga je na Štuocu, na suprotnoj strani Durmitora i na ruti TT1).

Visinska razlika koju smo savladali na 22km uspona od kanjona Nevidio iznosi 900m, i

zaslužili smo bogatu nagradu u kojoj ćemo uživati na narednim kilometrima, dok uzanim i krivudavim putem silazimo u nezemaljski pejzaž Pošćenske doline. Na njenom izlazu čeka nas njen zaštitni znak, njen Kolos i Faroski svetionik - ogromni i prkosni prst vrha Stožina. No do tamo ima još nekoliko kilometara klizanja po strmoj strani krune Durmitora, na kojoj blista drago kamenje 2500m visokih vrhova. Mi vam evo dajemo šansu da se unaprijed spremite za te kilometre, otkrivajući vam tajnu: pažljivo ih i lagano sakupljate, jer ih godinama nećete potrošiti. I osvrćite se što više, jer je ovdje ono što ostaje iza nas isto toliko veličanstveno koliko i ono što hrli ka nama. Oko kilometar i po od Sedla mo-

žemo da obnovimo zalihe vode na izvoru Studenac (desno ispod puta, obilježen tablom.) A kad zaduvani i iscrpljeni od srećnog iskustva što se prosulo na nas obidemo korijen Stožine, do varošice Žabljak ostaje nam još nešto više od 11 prijatnih i "lebedićih" kilometara. (Od prevoja Sedlo je to 15km.) Ponovo ćemo se kotrljati granicom dva carstva: lijevo oštri zubi Durmitora, desno nježno zatalasani, nepregledni pašnjaci na visoravni Sinjavine. Na poslednjih 5km smo ponovo na glavnom putu iz Nikšića i on će nas konačno uvesti u Žabljak (1454mnv).

Grieh je napustiti Žabljak istog dana - na sajtu www.zabljak.montenegro.travel pogledajte zašto...

2

ŽABLJAK - ĐURĐEVIĆA TARA - KOSANICA - BARICE - TOMAŠEVO - BIJELO POLJE (95KM)

Uputićemo se na istok, asfaltnim putem za Đurđevića Taru i Pljevlja. Taj put lagano i mirno vijuga preko zelene visoravni Durmitora - sve dok na 12km od Žabljaka ne odluči da skoči u ambis kanjona Tare. Povuci će i nas, na nevidljivim krilima svoje hrabrosti, da duboko dolje (ali gle, još uvijek zastrašujuće visoko iznad smaragdne žile vode) stignemo do čarobnog i još hrabrijeg mosta. Most neprestano preskače onu grdnu provaliju s jedne strane na drugu, i vraća se tako brzo da mu se stubovi i ne okvase u Tari. Tako brzo da niko i ne primećuje da je čas tu, a čas nije. I tako, navino vjerujući da zato što su ga napravili i gospodare njime, ljudi hodaju tuda ili se za svojim poslovima voze tamo-amo - ne pri-

mjećujući munjevito nestajanje i pojavljivanje betona ispod sebe. Eto takav je taj začarani most na Đurđevića Tari, most koji se oteo ljudskom iskustvu i pretvorio u vitkog sijevajućeg zmaja, što poput biča šiba zidove kanjona. Na drugoj strani (23km od Žabljaka, 775mnv) kreće uspon na visoravan Kosanica. (Desno se pored brvnare sa kafeom odvaja strmi prilaz do obližnjeg rafting kampa, u kome se može prenoćiti u tradicionalnim čobanskim kolibama veličine šatora - neodoljivo.) Nagib u prvom dijelu ponegdje dostiže 10% i sporo ćemo osvajati visinu na putu koji dijelimo sa motorizovanim turistima. Biće naravno i odličnog pogleda, treba se samo osvrnuti. Proći ćemo par restorana, a četiri kilometra od mosta je izvor Vlačkovac.

Uspion završavam na pitomom poslužavniku visoravni Kosani-

ca, 10km od mosta (1212mnmv, oko 440m iznad mosta). Sa glavnog puta skrećemo desno, na sporedni asfalt koji će nas povesti kroz predio zvan Kričak. Napredujemo malo uzbrdo pa malo nizbrdo, ipak se više penjući. Okolne livade su fantastične a predjeli izvanredno lijepi: simfonija četinara i blagih zatalasanih livada, uz prstohvat kamena – koliko da se začini gozba. Prava mala Švajcarska i jedna od najljepših dionica na ruti TT2.

Iza krupičkog zaseka Golubovići (1220mnmv) počinje solidan makadam, sa ponekom narogušenom (slabije uvaljanom) dionicom. Prijateljsko selo Barice vrijedno čuva zanosnu dolinu u kojoj se nalazi, a na izlazu je prevoj - sa njega ćemo moći da uživamo u najljepšem pogledu na tu simbi-ozu.

Napredujući preko uzburkane

visoravni i kroz zanimljive, otvorene predjele, u Kamenom polju ćemo naići na oko 700m lošijeg puta. Na tom potezu se, 26km od skretanja sa glavnog puta na Kosanici, lijevo odvoja i putić ka nedalekom manastiru Barice.

Na Pisanoj jeli (31km od Kosanice) se posle zaseoka sa nekoliko novih kuća i još jedne doline iz koje se iskradamo, treba još jednom osvrnuti nazad - na strmi zid niz koji smo sišli i sa koga strči gusto, nakostriješeno runo četinara. Makadam lagano postaje bolji i širi, a vodi nas kroz borovu šumu poprskanu proplancima i pašnjacima, i kroz zelene tunele silvene od stabala pored puta.

U predjelu zvanom Sokolac ponovo stižemo do asfalta (35km od Kosanice, 1230mnmv). Oko 800m dalje su česma (lijevo) i uređeni vidikovac (brvničarica sa lijepom terasom, 100m od puta

desno). Odatle ćemo imati izuzetan pogled na našu sledeću stanicu: selo Tomaševo duboko ispod, u dolini rijeke Ljubovide.

Do tamo ćemo stići oštrom, 7km dugom nizbrdicom sa starim asfaltom u lošem stanju (ponegdje ga uopšte i nema). A ateriraćemo na put Bijelo Polje - Ribarevine - Pljevlja (42km od Kosanice, 710m^{nv}), koji će jednog dana predstavljati važan spoj dva dijela Crne Gore. No budući da dio ka Pljevljima još nije završen, ko-

mad novog i lijepog asfalta ka Ribarevinama na kome je saobraćaj prijatno slab, biće svakako po našoj mjeri.

Tomaševo je zgodno mjesto u koje ulazimo posle par stotina metara. Par prodavnica i kafea, jedna česma, pozitivna atmosfera - i sjajna, prostrana dolina oko nas.

Teren se ka Ribarevinama blago spušta pa brzo napredujemo pored etno-sela Vuković (4km od

TT2

Tomaševa, par stotina metara lijevo od puta, hrpa zanimljivih drvenih građevina sa vještačkim jezercem i velikom centralnom "palatom".)

Kilometar dalje je izvor (desno), a na 11km od Tomaševa u selu Slijepač Most (650mnv) prolazimo ispod stratosferski visokog i kao čačkalica tankog mosta na pruzi Beograd-Bar, te se uključujemo na magistralu Bijelo Polje - Moj-

kovac - Podgorica. Okrenućemo lijevo ka Bijelom Polju, a pošto je saobraćaj intenzivan, na preostalim 10km do tamo potrebna je pažnja.

Informacije o Bijelom Polju i lokalnoj turističkoj ponudi: www.tobijelopolje.me. U gradu postoji i biciklistički klub Ciclomont, u kome će rado ponuditi pomoć, savjet ili popravku.

3 BIJELO POLJE - RAVNA RIJEKA - BJELASICA - KOLAŠIN (56KM)

Vraćamo se do Ribarevina pa uz Ljuboviđu nastavljamo do sela Ravna Rijeka. Tu ćemo kod istoimenog motela (4,3km od grada, 600m^{nv}) skrenuti lijevo, da otpočnemo novu veliku priču na našem putu po ruti TT2: prelazak preko moćne Bjelasice.

Mirni asfaltni put uvodi nas u dolinu Bistrice, uz čiju se desnu stranu penjemo na Majstorsku kosu. Na izmaku prvog kilometra uspon postaje teži, kao uvod u glavni dio “posla” koji nas čeka: na nešto manje od 15km od motela do brda Turijak iznad bjelasičkog katuna Cmiljače, popećemo se na 1815m nadmorske visine (visinska razlika od 1200m). Asfalt se završava na 3,5km od motela (860m^{nv}), oko 4km dalje je uređeni izvor Bijela

voda. Do katuna na otvorenom prostoru pod Turijakom dospjećemo posle dugog i napornog krivudanja kroz šumu, te savladavanja serpentina na Lastvama i na Jelovoj kosi.

U katunu postoji savremeni planinarski dom (na brdašcu, par stotina metara lijevo od puta i na visini od 1760m^{nv}) ali je on otvoren samo po potrebi, odnosno dolazak treba najaviti. (Kontakt se može naći na sajtu TO Crne Gore, www.montenegro.travel). No i kad je pust, dom je pravo mjesto za predah: na sjeverozapadnoj strani je iznad strmih padina Petrove ravni okačena sjajna terasa, na kojoj bi bilo divno prespavati u vreći za spavanje, i pod zvijezdama. Buđenje bi onda bilo usred nezaboravnog pogleda koji cvjeta u ovom orlovskom gnijezdu. A može se i kampovati na livadi ispred doma - kako god, ako smo ponijeli dovoljno vode i hrane možemo ov-

dje sebi obezbijediti spektakularan boravak.

Uspion od motela završavamo oko kilometar dalje, na prevoju kod lokve na Turijaku. Na narednih par kilometara obilazimo istočne padine Turijaka, prolazimo kroz zanimljivi i slikoviti katun Omar (lijevo ćemo vidjeti njegovu crkvicu Svetog Ilije, bijelu mindušu ovog kraja) pa se kratko penjemo do prevoja kod lokve na brdu Ogorjelice (oko 19,5km od motela, 1897mnv).

Okolo nas je tipični pejzaž visoke Bjelasice: zatalasano, meko prostranstvo u kome pogled srećno klone na mirisne trave ili se gnijezdi na ponekom kršu.

Plavetne visine osjećaju se ovdje u porama kože, a beskrajna igra između njih i tla jedino je što određuje kako će svijet izgledati u narednom trenutku: hoće li biti sjajna, vesela ljepota, ili namršteno oblačno sukno u kome klija strašni tujanj grmljavine. I kad je Bjelasica pitoma i kad je bijesna, njena nemjerljiva magija podjednako vezuje, usporava pokret i misao. Ništa ovdje ne robuje vremenu - vjetar, sunce i kiša su jedine međe i mjerila ovog uzvišenog carstva.

Čeriti i po kilometra iza prevoja dolazimo do malenog Šiškog jezera i tamošnjeg katuna, šćućurenog ispod vrha Žuber. Jezero vraća uvis oblake koji se umore i

padnu na njegovu vodu, a služi i kao dugme za kopčanje okolnog pejzaža na tijelo Bjelasice.

Makadam sa obale vodi nas kroz katun oko čijih koliba obično ima tušta i tma cvjetova, a onda se sužava i zalazi u šumu na južnom kraju usahlog blizanca jezera - lokve Ševarina. Trska i sjenovite tajne pletu ovdje uzanu, lijepu stazu koja nas posle oko pola kilometra (26km od motela) izvodi na put za katun Suvodo, lijevo ispod nas. Nećemo tuda već pravo, u lednički cirk ispod ogromne grede Reljine kroz koji moramo zapeti strmo uzbrdo, na Jusin brijeg. Borićemo se sa nagibom i lošim putem - ali ćemo tako osvojiti prolaz u novi sen-

zacionalni predio.

Uspón je dug nešto manje od 3km, visinska razlika je 250m (sa 1672 na 1917m^{nv}). Na strmoj sjevernoj padini cirka prolazimo i "brlog" velikog nameta koji se tu obično zadrži do kasnog proljeća. Zato je i nadomak ljeta moguće da ćemo ovdje par stotina metara morati da guramo ili nosimo bicikl.

Na Jusinom brijegu (28,5km od motela) stižemo do krune Bjelasice. Na dohvat su ruke njeni vrhovi nanizani na našoj lijevoj strani pa i onaj najviši, Crna glava (2139m^{nv}). Na nju se možemo popeti za pola sata pješaćenja a pogled odozgo je više nego

vrijedan toga. Možemo se i brzo spustiti do Ursulovačkog jezera, ili do Pešića jezera koje je pravi dragulj jer mu je priroda dala sve: izuzetan položaj, oblik i boju, ram od litica sa jedne strane, kontrapunkt šume i livada sa druge.

Put ka Pešića jezeru odvaja se na raskrsnici na 30km od motela, na visini od 1900m. Njime možemo voziti oko 900m a onda treba ostaviti bicikl i krenuti pješice, strmom stazom koja vijuga naniže. Od tog mjesta do vode ima još oko 800m. Jezero se nalazi na visini od 1838mnnv.

S desne strane slika je sasvim drugačija: tamo se otvara ponor u kome bruji prašuma Biogradске gore (Nacionalni park) sa velikim jezerom skrivenim negdje dolje u tom čupavom zelenom krznu. (Ovo je priča za one koji slijede "Top Trail 3", sa kojim se inače naša ruta poklapa od Jusi-

nog brijega do katuna Vranjak). Između te dvije krajnosti, onoga iznad i onoga ispod, masivnog i praznog, provlači se i nosi nas na sebi krhki bicikl, koji kao da sam ispreda tanku nit makadama pa je poput hrabrog visećeg mosta razapinje kroz bjesove na sudaru visine i dubine. Tom jedva stvarnom žilom bivamo onda prenijeti dalje i mi, naizgled srećnim spletom okolnosti - koji traje i traje... Pletivo puta se na neki volšeban način obnavlja, točkovi se okreću, ispod njih škripe blistavi kilometri, želimo da se sve to nikad ne završi.

Na kratkom spustu u Jagnjčarske rupe prolazimo ispod Zekove glave (2117mnnv), na kojoj čuči velika kamena zgrada nekadašnjeg vojnog objekta. Danas je tu samo predajnik sa koga TV signal dobija više od pola Crne Gore, ali zdanje i dalje zadivljuje svojom arhitekturom i načinom kako se uklapa u okolinu - po tome

je dostojno nekog planinarskog doma u visokim Alpima, ili kakve tajanstvene tvrđave u stilu filmova o Džemu Bondu.

Slijedi ništa manje upečatljiva Troglava (2072m^{mnv}), a sa prevoja na Velikoj Čkali (34km od motela, 1923m^{mnv}) počinjemo dugi spust ka Kolašinu. Prevoj je i najviša tačka na cijeloj ruti "Top Trail 2".

Početak je strm. Par lijepih vidika na eko-katun Vranjak, i eto nas uskoro baš u njemu (37km od motela, 1750m^{mnv}). Na ovoj dionici je nagib puta 12-15% a na posljednjem dijelu (razbijen zemljani put) treba posebno pripaziti - nagib dostiže i 20%.

Katun je zanimljiv i na odličnoj poziciji, a ima pomalo i istorijsku vrijednost: bio je prvo crnogorsko etno-selo. Pruža nam vjernu sliku gorštackog života od prije sto i više godina, a i novu šansu da noćimo u minijturnim, pokretnim čobanskim kolibicama

(kućerima, toraricama ili pružinama, kako ih sve zovu). Jugoistočno od katuna, oko 600m daleko na putu za Trešnjevik i Andrijevicu, nalazi se udobni planinarski dom Vranjak (struja, voda) koji je tokom ljetnje sezone stalno otvoren, a zimi samo vikendima i po potrebi/najavi.

Iz katuna se solidnim makadamom nagiba oko 9% spuštamo do ski centra Kolašin na Jezerinama (41km od motela Ravna Rijeka, 1450m^{mnv}). Tamo počinje široki asfalt i naš spust se ubrzava (tek smo na polovini...) niz uzanu i lijepu dolinu Paljevinske rijeke ukrašenu okolnim visokim čukama. Prolazimo izvor Jeremija pa zatim i čuveni restoran "Savardak" (7km od ski centra). Nizbrdica postaje blaga, i eto nas već u prvim ulicama Kolašina.

Kolašin je jedan od najljepših gradova na sjeveru, a šta sve u njemu vrijedi vidjeti okriće nam sajt www.tokolasin.me.

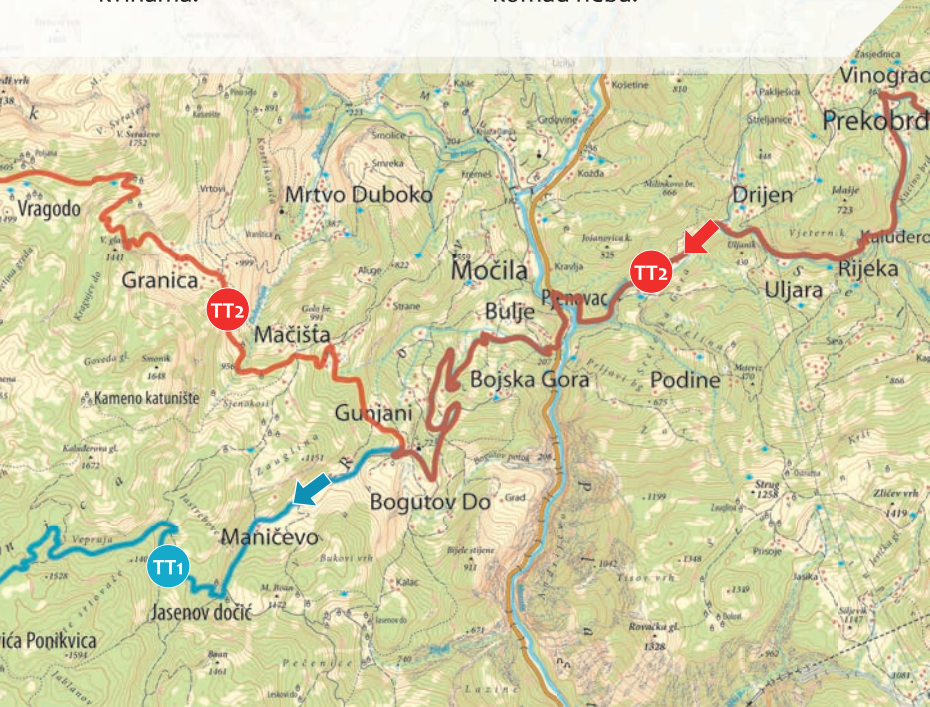
4 KOLAŠIN - CRKVINE - PREKOBRĐE - MAGANIK - MORAKOVO - NIKŠIĆ (90KM)

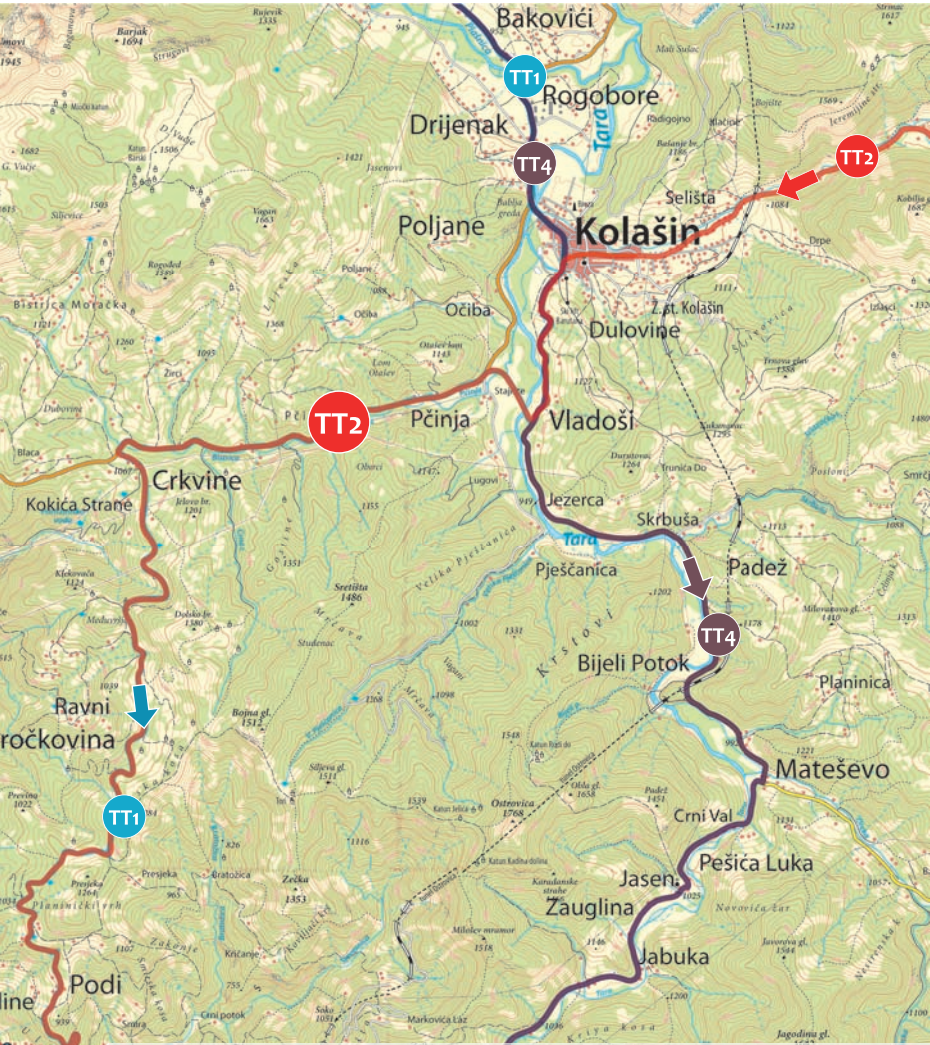
Iz Kolašina produžavamo na jug, prateći desnu obalu Tare. Na sledećih 40km (do planine Prekornice) naša ruta će se poklapati sa rutom "Top Trail 1". Tek na izlazu iz grada praktično se završava naš spust sa prevoja na Velikoj Čkali, dug 18km i sa visinskom razlikom od 980m.

Kilometar i po od centra skrenućemo desno na novi most preko rijeke i izaći na magistralu ka Podgorici. Po njoj ćemo voziti narednih 6km, naravno uz potrebnu pažnju jer je saobraćaj intenzivan. Na 8,1km od centra Kolašina i na 1035mnv stižemo do mjesta na kome ćemo skrenuti lijevo, na asfaltni put ka Crkvinama.

Posle oko 400m stižemo do crkve kod koje prestaje asfalt i počinje makadam. U zidu oko crkvene porte stoje dvije česme: jedna je sveštena a drugu je, kako obavještava postavljena ploča, napravila JNA i zakitila je - zvijezdom petokrakom. Česme žive u slози, i smiješe se na prolaznike sa svog zida.

Penjemo se kroz šumu, po dobrom putu - grubost makadama izglađena je slojem zemlje pa je vožnja prijatna i samo povremeno, na kratkim djelovima, odozdo proviri malo više kamena. Na 1,4km od magistrale je uređen izvor (lijevo), a na 2,6km mjesto sa koga možemo da posmatramo horizont osvojen i podijeljen dvijema gromadama: lijevo je eksplozija Maganika i Moračkih planina, desno Sinjavina ljubomorno stražari nad dolinom Lipova, između njih strijepi komad neba.

Lijep vidikovac ka Moračkim planinama na zapadu prolazimo i na 4,6km od magistrale. Na Jansenskoj kosi je prevoj (6,8km, 1195mnm) posle koga put postepeno postaje lošiji. Nakon par kilometara goredoliranja kroz šumu (uz više spuštanja), po putu na kome bi posle jačih kiša moglo biti dosta mjesta sa blatom, prolazimo još jedan izvor (9,7km, 1013mnm - cijev kroz koju voda ističe u izdubljenu kladu).

Malo dalje je komad otvorenog prostora sa par kuća, odakle možemo da vidimo udaljeni ulaz u Platije, najdublji dio kanjona Morače (desno) dok lijevo proviruju zubati, iskeženi vrhovi Žijova (uz granicu sa Albanijom, iznad Bukumirskog i Rikavačkog jezera). U dubini ispod nas je uzana dolina kroz koju ćemo uskoro proći.

Put se sada već strmo spušta i nešto je boljeg kvaliteta, ali i da-

lje pretežno zemljani. Na 11,5km od magistrale proći ćemo vrlo lošu dionicu, srećom dugu samo stotinak metara, a na 13,4km stižemo do ženskog manastira Prekobrđe (Svetog Arhangela Mihaila).

Smješten na visokom prestolu u brdima, kao prenijet odnekud iz Boke, manastir će nas iznenaditi svojom monumentalnom, primorskom arhitekturom. Kad se stepenicama sa puta penjemo ka porti, najprije nam pokazuje svoj strogi anfas - uzani prst vitkog, visokog zvonika čiji kamen, naoštren poput srpa, rezbari oblake. Tek kad se sasvim približimo i krenemo oko crkve, oslobode se mekoća i oblina apside

i kupole.

Manastir je sazidan između 1996. i 2008. godine. Ktitor je Milan D.Vujisić iz Podgorice, koji je htio da u svom zabačenom zavičaju napravi nešto što bi moglo da hrabri i okuplja brđane, da ih zadrži i spriječi da ovaj kraj sasvim opusti. U početku je u Prekobrđu bilo dvanaest ruskih monahinja, ali je boravišna taksa (!) bila toliko skupa da ih je ostalo samo tri - jedna je tu pet godina, a druge dvije već po čitavu deceniju. (Taksa za njih tri iznosi 2000 evra godišnje...) Odmah uz manastir se nalazi i stara, ugašena škola.

Nastavljamo niz strmi makadam koji će postajati sve bolji dok se

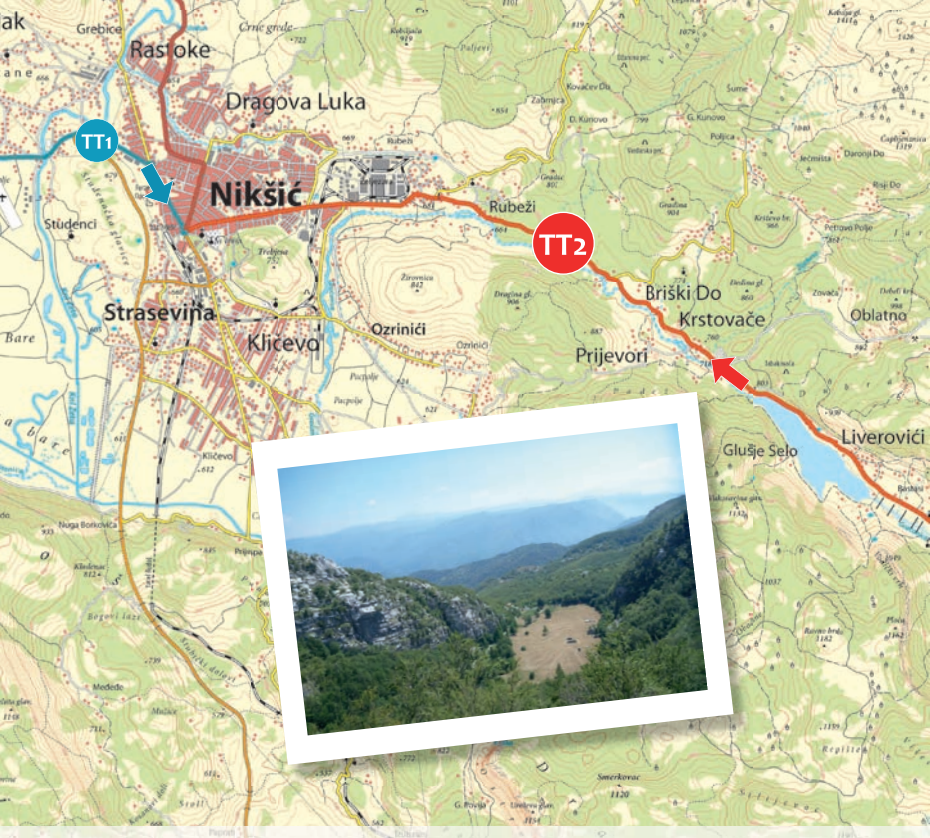

spuštamo u dolinu sela Prekobrdje. Okolina je sjajna i kilometri brzo teku, a povremeno se treba okrenuti i loviti posljednje poglede na crkvu i njen zvonik, jer se izuzetnost njihovog položaja možda i više ističe odozdo.

Najoštriji dio spusta prestaje na prelasku preko potoka Raštak (2,2km od manastira, 465mnv), ali se nizbrdica tu ne završava - i dalje ćemo se spuštati vozeći nisko po obroncima brda Vjetarnik, iznad rečice Sjevernice. Posebno je lijepo proći ovuda u kasnoj popodnevnoj sjenci, kroz već prigušene boje paprati, dok na drugoj strani dolinice pod suncem još svijetle strane Dedinje ravni.

Do asfalta (u nešto lošijem stanju, ali ipak dobrog za vožnju) stižemo na 5,3km od manastira (18,7km od magistrale). Oko 300m prije tog mjesta sačekaće nas za naše krajeve rijedak prizor: jednostavna žičara sklepana od auto djelova, za prebacivanje stvari (ko zna, možda i po kojeg hrabrijeg mještanina) na drugu stranu Sjevernice.

U zaseoku Jabuka (6,9km od manastira) rečica pravi lijep vir, a odatle će i asfalt biti odličan. Dolina kroz koju sada prolazimo je i zanosna i romantična u isto vrijeme. Goredoliramo uz samu rijeku i kroz šumovite dolove, a u svakom je po nekoliko kuća, ima divnih dvorišta i još hrpa

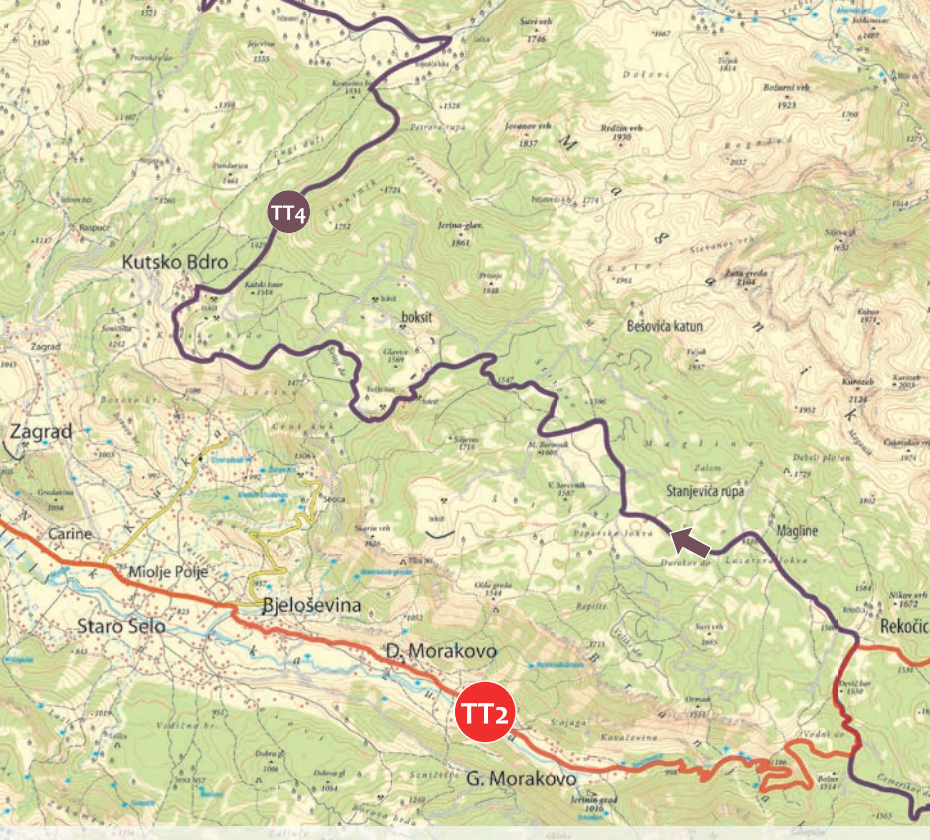
drugih stvari na koje će se oko sa zadovoljstvom spustiti.

Nadomak Sretekog krša prolazimo pored drvenog mostića bez ograde, i tu se naš dugi spust konačno završava (9,1km od manastira, 22,4km od magistrale, 210mnmv - najniža tačka na ruti TT2). A nakon što prođemo ispod Sretekog krša izbićemo ponovo na magistralu Kolašin - Podgorica (230mnmv, 24km od prethodnog silaska sa magistrale).

Na magistralu smo izbili nadomak sela Međuriječje i tačno na početku mosta preko Morače. Skrenućemo lijevo i preći preko

njege te posle 750m, prošavši kroz kratak tunel, skrenuti ispred sledećeg mosta desno na uzani asfalt. Taj put se prvo spušta pod most, a onda počinje strmo da se penje (sa 237mnmv). Uspon je naporan (9-12%) i vodi kroz nisko rastinje, uz uzanu urvinu. Ovo je tek početak teškog posla koji nas očekuje: na narednih 16km popećemo se uz Vlahoviće na planinu Prekornicu, do visine od 1500m (1260m visinske razlike u odnosu na magistralu).

Na 1,4km od magistrale prolazimo pored usamljene prodavnice-kafane (ili je to ipak kafana-prodavnica?) "Radošev lug". Opet jedno "ono" mjesto koje

se ne smije zaobići, ako želimo da naše putovanje ima dušu. Treba dakle zastati i ušetati u betonski kućerak u kome se, na tezgji i na zidovima potpuno prekrivenim policama, tiska sva moguća i nemoguća roba koja bi mogla (a i ne mora) da zatreba ljudima iz okoline. Od šibica, preko plastičnih kineskih igračka, poljoprivrednih alatki, šerpi i lonaca, brašna, katanaca, luka i kisjelih krastavaca, do piva, Koka-kole i vinjaka. I kad izaberemo šta ćemo popiti i pojesti, treba da pređemo na drugu fazu rituala: izlazak napolje i sjedanje za klupu ispred jednog od masivnih, jednostavno tesanih

drvenih stolova u dijelu “kafana”. Ovdje ćemo se odmah upoznati sa par lokalaca koji uz lozu ili pivo (u betonskom koritu nadohvat ruke, ledena izvorska voda krštava i priprema za upotrebu sledeće flaše) bistrice dnevnu politiku i mjesne vijesti. Vjerovatno ćemo i sami biti ponudeni “kafilozom”: šoljom turske kafe, čašicom loze, i čašicom razgovora. I vrlo brzo ćemo znati sve o njihovom životu i životu u ovim krajevima (što umije da bude jako zanimljivo), o transportu balvana po planinskim putevima, kao i o stanju samih puteva (što umije da bude jako korisno, pogotovo u proleće kad

se tope snijegovi). Sadržaj loze u kaflozi će svaki putnik na dva točka morati da odredi za sebe - treba se samo potruditi da posle ovako sadržajnih razgovora budemo u stanju da sjednemo na bicikl.

Ubrzo ćemo izaći iz šume i obreti se na vrlo atraktivnoj dionici, ludo zalijepljenoj na skoro vertikalnu stranu brda uz koju naš puteljak puže hrabro i himalajski tvrdoglavo. Sa njegovih serpentina ćemo imati fini pogled na kanjon Morače i vijenac vrhova Sinjavine iza kojih se krije dolina Lipova, a na horizontu pravo ispred nas, ako znamo gdje da gledamo, uočićemo i dio puta kojim smo se sa Jasenske kose spuštali do manastira Prekobređe.

Opet ulazimo u šumu. Na 3,2km od magistrale (490mnm) je mjesto sa koga se najbolje vide serpentine koje smo ostavili za sobom - atraktivno i odlično za fotografisanje, ali i za moral. U ovom dijelu asfalt je odličan, ali je uspon i dalje strm. Na 3,7km je izvor (desno, voda teče iz jedne cijevi), a na 6,2km (775mnm) nailazimo na raskrnicu na kojoj skrećemo desno i nizbrdo u pravcu Maganika, odvajajući se od rute TT1 (ona odlazi lijevo i uzbrdo, ka Danilovgradu).

Dobar asfalt nas vodi uzbrdo (8-9%), kroz nisko zelenilo. I ovaj dio je zalijepljen uz strmu stranu

brda, sa sjajnim pogledom na Platije na pojedinim djelovima.

Na početku 9. kilometra prestaje asfalt i nastavljamo solidnim makadamom (mada malo slabije uvaljanim). Vrlo naporan uspon se završava ispod Maganika, posle serpentina na Velikoj Glavi i Planinici (17,5km od magistrale, 1550mnm - visinska razlika koju smo savladali iznosi malo više od 1300m).

Nastavićemo goredolirajući kroz surovi predio i golicajući krševe Maganika. Ima se utisak da ni glas na ovom mjestu ne može da pobjegne - nasukaće se na nevjerovatnom zidu što se nad nama nadnosi sa desne strane, otkidajući veći dio neba. Za trenutak ćemo pomisliti da razumijemo to što vidimo, ali će rasuđivanje uvijek iznova povući pred jurišem ljutih stijena, pred eksplozijama sipara, pred vrhovima što uzlijeću iznad dvije hiljade metara visine. Svjetlost sa svega toga pada na nas ranjena, okrnjena i varava, ne opisujući i ne otkrivajući, pa pobijedeno i razočarano oko bježi među trave, pokriva se treptanjem kapka. Uzvišeni haos nad nama pokazuje nam koliko smo nesavršeni, Maganik nam njime poručuje da ga ne možemo do kraja spoznati.

Truckajući se obodom čudnog korita Maganičkog polja nekako se izmičemo činima ovog vilajeta. Prelazimo preko najviše tač-

ke na ovoj etapi našeg putovanja (1615mnnv, 21,5km od magistrale) i počinjemo vrlo dug spust, koji će potrajati praktično do kraja putovanja u Nikšiću - oko 36km, sa visinskom razlikom od skoro 1000m).

Niz serpentine u šumi i po “nezačešljanom” makadamu stižemo do oronulog nikšičkog izletišta i odmarališta, zabrana kralja Nikole (30,5km od magistrale, 1150mnnv). Ispod zabrana je put veoma loš (razbijen vodom) i mjestimično vrlo strm, tako da ćemo na nekim mjestima teško voziti.

Kilometar i po od zabrana i posle još jedne serije serpentina, počinje asfalt koji će nas povesti niz duboku, uzanu i lijepu dolinu Gračanice. Kroz komad čarobne šume silazimo u dugo selo Morakovo. Nizbrdica postaje blaža, ali kilometri po dobrom asfaltu lete ispod točkova - ipak, naročito u gornjem dijelu doline vrijedi povremeno stati i osvrnuti se: duboki, idilični usjek pod viso-

kim vrhovima koji ostavljamo iza sebe, upečatljiv je prizor.

Od 45. kilometra prolazimo pored jezera Liverovići, do čije brane stižemo na početku 47. kilometra. Sve gušće naseljeni krajevi i sve širi asfalt kazuju nam da se već primičemo gradu, u koji konačno stižemo posle pređenih 390km zatvarajući veliki krug na ruti TT2.

I eto nas dakle u civilizaciji: nije prošlo mnogo dana otkad smo sa kružnog toka krenuli u ovu avanturu, ali smo već uspjeli da zaboravimo da svakodnevni svijet još uvijek postoji. I sad stojimo začuđeni tom činjenicom, prašnjavi i rasčupani vjetrom nizbrdice, čudni gradskim ljudima, i čudeći se njima. No sve će brzo doći na svoje mjesto, posle dobrog obroka i spavanja. Jedino će uspomene nastaviti da bruje u glavi i u srcu, jer njih ne možemo prevariti i podmititi hedonizmom.

A zar bi smo to i poželjeli?

INFORMACIJE

Ako odaberete da prođete ovom stazom, proći ćete i kroz nekoliko opština u Crnoj Gori. Imaćete različite mogućnosti za prenoćište, od hotela i motela, preko etno sela i privatnog smještaja, do kampova i planinarskih domova. Opcije su mnogobrojne, pa vam preporučujemo da kontaktirate neku od lokalnih turističkih organizacija u opštinama u kojima budete boravili kako bi vam pomogli da nađete ono što vam treba. Turističke organizacije su servisi, pa se njima možete obratiti i za bilo kakvu drugu informaciju, kao na primjer gdje da popravite biciklo, šta u blizini vrijedi pogledati, gdje biste mogli probati jela iz nacionalne kuhinje i slično.

Nacionalna turistička organizacija Crne Gore

www.montenegro.travel

Call centar: 1300 (24h)

information@montenegro.travel

booking@montenegro.travel

complaints@montenegro.travel

Za više informacija o **BED&BIKE** uslugama molimo Vas posjetite:
www.montenegro.travel/me/mjesta-kategorije/bed-bike

NIKŠIĆ

www.niksic.travel

Ivana Milutinovića 10, 81400 Nikšić

Tel: +382(40)213262

Fax: +382(40)212511

e-mail: info@niksic.travel

PLUŽINE

www.pluzine.travel

Baja Pivljanina bb.

81435 Plužine

Tel: +382 (0) 40 270 068

+382 (0) 40 270 069

+382 (0) 69 635 412

+382 (0) 69 670 939

e-mail: topluzine@t-com.me

ŠAVNIK

www.savnik.travel

81450 Šavnik

Tel: +382 (0)40 266 066

e-mail: info@savnik.travel

ŽABLJAK

www.zabljak.travel

Trg Durmitorskih ratnika bb

84220 Žabljak

Tel: +382 (0)52 361 802

e-mail: durmitor1@t-com.me

BIJELO POLJE

www.tobijelopolje.me

Nedjeljka Merdovića bb, 84000 B. Polje

Tel: +382 (0) 50 484 795

e-mail: tobp@t-com.me

KOLAŠIN

www.tokolasin.me

Mirka Vešovića bb, 81210 Kolašin

Tel: +382 (0)20 864 254

Fax: +382 (0)20 864 254

e-mail: info@kolasin.travel

MONTE NEGRÓ

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA
Bjelasica, Komovi & Prokletije

with funding from

Austrian

 Development Cooperation